

IIIVATRA

Еронім Каноля був член віденської організації соціал-демократів. Він ретельно відробляв свої 12 годин у майстерні печаток і мріяв про соціалізм щодня під час праці.

1918 року Ероніма Канолю вирядили боронити гетьмана від більшовиків. Більшовики — це ті, хто в уяві Каноля зводив соціалізм нанівець.

Рівні чотирикутники заґонів краjali країну на шматки. Важкий чобіт топтав жовту глину української землі і нестерпно бруднився. Панцерні авта безпорадно копір-салися в глевкому болоті сільських шляхів. Камради шукали в бородатих мужиків зброї і, знайшовши, робили їм раз-два; їхні трупи лежали в смітті й грязюці, серед хат, що нагадували справжні хліви.

На українських вокзалах полювали на старих жінок і примушували їх мити вокзали.

Приїхали до великого міста, з'їли суп із справжнім салом і zostалися жити, хоч і ненадовго, в великому місті, де все було гаразд.

Еронім Каноля запам'ятав один епізод із свого життя в великому місті. Одного разу, коли недисципліновані робітники на якомусь заводі почали страйк, навіть не повідомивши про це відповідної установи, солдати робили раз-два більшовицькому агітаторові, що підмовляв робітників страйкувати.

Карний заґін клацав рушничними замками, і агітатор, як і всі більшовики перед стратою, щось кричав і махав руками. Згодом, коли Каноля відносив одержу більшовика до слідчого, він помітив: із-за розрізаної підбивки виглядав клаптик білої тканини і на ньому була печатка: одна з тих, що їх за своє життя понад десять тисяч зробив Каноля. Але на цій печатці були незвичайні ознаки: серп і молот. Каноля подивився на них уважно. Він щось обмірковував. Згодом він помітив, що по одержі повільно й терпеливо повзе воша. Тоді його голені губи розповзлися в гримасу, і він прискорив кроки.

Незабаром вибухом більшовицького бризантного набою Канолю підкинуло вгору із шансів.

Згодом професор, що відтяв Канолі ногу, сконстатував: — Пошкоджено обидві *membrana tympani*. Частковий параліч центрів мови... Діагноза?

І мобілізований студент-лікпом, що на нього професор указав пальцем, відповів:

— Глухий і німий.

А Каноля, ще кволий від хлороформу, лежав у ліжку і тихо дивувався, — чого вони розмахують руками, як німі?

Потім Каноля кричав. Кричав у потязі, коли його відвозили до Відня; кричав, невгаваючи, кілька днів і тільки відчував, як йому боліло в грудях від крику.

Потім Каноля стих. Коли його випустили з лікарні, він витратив кошти, що йому дала каса взаємодопомоги, і підрядився працювати *Stempelwerk Kunstmeier 20. Hildegardgasse*.

Він виробляв печатки за малюнком художника, що його звано комуністом, міркував про більшовицький набій і про те, на що скидаються одголові орли на печатках.

Пізно ввечері на милицях ішов додому. Читав газету і вечеряв. По тому йшов спати, щоб не втрачати восьми годин для сну.

Минали роки. Каноля приятелював з художником, що його звали комуністом. Коли очі Канолі починали боліти, художник допомагав йому. Вони сиділи разом, мовчали й працювали.

Одного разу фірма *Stempelwerk Kunstmeier 20. Hildegardgasse* стала на тому, що Канолі не варто більше працювати. Він надто втомився працюючи.

А коли підприємець це написав на клаптику паперу, він крикнув, сердитий:

— Морока з цими глухонімими!..

Він крикнув через те, що Каноля посинів, начебто чогось злякався.

Тоді до них набли-
зився художник, і Ка-
ноля помітив, що ха-
зяїн пішов, нічого не
кажучи. Художник за-
певнив хазяїна, що
Каноля ще працюва-
тиме гаразд.

Одного разу Ка-
ноля йшов додому.
Він помітив, що на ро-
зі двох вулиць скуп-
чилася сила народу.
Маяли державні пра-
пори й прапори із
свастикою. Перед ве-
ликим будинком був
розташований загін
фашистів. Канолю зу-
пинили, взяли на ру-
ки й поставили поруч
начальника загону.
Присутні замахали
руками й роззявили
роти, очевидно, ві-
таючи Канолю, як ін-
валіда світової війни.
Начальник загону
стиснув йому руку.

Раптом Каноля по-
мітив, що недалечко
стоїть хазяїн його
майстерні. У фашиста
такі самі білі руки,
як і в хазяїна.

Каноля випростав свою руку й пошкутильгав повз натовп.

Якось Каноля приніс знайдену ним комуністичну проклямацію.

Художник вихопив у нього папірця, намалював на ньому серп і молот.

Потім показав на себе.

Каноля затремтів і схопився за голову. Узяв милиці й пішов додому.

Єронім Каноля зрозумів, на що скидаються ті орли, що їх він продукує в майстерні: вони скидаються на псів, що кусають за ноги, коли ввійдеш до чужого двору.

Художник не прийшов працювати. Він сидів у льокалі й радився з якимись робітниками. Брови їм ходили по обличчях, коли вони говорили. І очі їм блищали.

На вулицях ішла стрілянина. Палав судовий будинок. Це був віденський путч.

Каноля сидів у майстерні, слухав, як дрижить повітря від вибухів, і працював. Раптом хтось подав йому папірець. Він прочитав:

„Шановний товаришу. Я не можу бути в майстерні. Будь ласка, виконайте секретно цю роботу“.

Художник подавав текст печатки „Wiener Revolution Komität“.

Каноля вийняв із кишені с.-д. квиток. Порвав його. Сів до праці.

Це був віденський путч. Револьвери сварилися один з одним. Кулемети лянштурму умовляли робітничі рушниці й бомби. Лянштурм кинувся в атаку.

Печатка була майже готова. „Wiener Revolution Komität“, і посередині — серп і молот, ті самі, що їх Каноля бачив на білій тканині в більшовицького агітатора.

Відкинувши ногою труп, до майстерні вскочив ляйтенант. Солдати довго зв'язували Канолю, що скаженів,

борючись із ними, і знайшли в його руках печатку ревкому. Ляйтенант записав це до бльокноту.

На суді допитував майор:

— Визнаєте себе винним?

— Ні.

Так відповідали всі повстанці. Тільки коли запитання це дійшло до підсудного Єроніма-Макса Каноля, той написав на клаптику паперу, переданому йому з відповідним запитанням:

— „Nein“.

Суд хутко закінчився, бо ніхто не відповідав судді, як він висловився, *по суті*. Усі *сторонні балачки* підсудних переривано гавканням дзвінка.

Коли секретар прочитав присуд, усі заарештовані заспівали бойову пісню комунарів.

Каноля озирнувся навкруги. Він подивився на своїх товаришів, яких уперше побачив на лаві підсудних, помітив їхні губи, що співали щось веселе й бадьоре, і закричав — останній раз у житті.

Жандарм брутально штовхнув його рушницею.

VII. 1924.